

COMMENTARIA IN PSALMOS.

LIBER PRIMUS PSALMORUM

SECUNDUM HEBREOS,

USQUE AD PSALMUM XLI.

PSALMUS I.

VERSIO VULGATA. — 1. Beatus vir, qui non abit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiae non sedit :

2. Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte.

3. Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo :

Et folium ejus non defluet, et omnia quaecumque faciet, prosperabuntur.

4. Non sic impii, non sic : sed tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terrae.

5. Ideo non resurgent impii in judicio, neque peccatores in concilio justorum.

6. Quoniam novit Dominus viam justorum : et iter impiorum peribit.

VERSIO S. HIERONYMI PRESBYTERI.—Beatus vir, qui non abit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra derisorum non sedit :

Sed in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus meditabitur die ac nocte.

Eterit tanquam lignum transplantatum juxta rivulos aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo.

Et folium ejus non defluet, et omne quod faciet, prosperabitur.

Non sic impii : sed tanquam pulvis, quem projicit ventus.

Propterea non resurgent impii in judicio, neque peccatores in congregatione justorum.

Quoniam novit Dominus viam justorum, et iter impiorum peribit.

Argumentum. — Hunc Psalmum Davidis esse, arguere videtur tum veterum Patrum opinio, tum dictio et stylus, Psalmorum vii, xv et xxii similimus. Ita Hengstenberg. Rationem vero omisse inscriptionis: *Psalmus Davidis*, quam pleraque hujus libri carmina gerunt, Veuema repetendam censet inde, quod libro primo Psalmorum antiquitus generalis praescriptus fuerit titulus: *Liber Psalmorum Davidis*, qui generaliori postea cedere debuit, cum reliqua eorum volumina adjecta essent. Rosenmüllerus tamen: « Que prolixis commentatio ab eo, qui collegit Psalmos, atque in ordinem eum, quo hodie leguntur, redegit, ceteris non incommode processit loco premissa est (*Proemium breve* Psalmorum hunc Psalmum vocat etiam S. Basilus): ex quo factum videtur, ut primum hoc carmen in aliis codd. non sit numeratum, in aliis vero secundo junctum, ut, quod in libris impressis tertium numeretur, secundum sit. » Ceterum strophae duae. Vers. 1-3: Pii beati; 4-6: Impii miseri. Cf. dictum illud Socrati apud Platonem in *Alcibiade* II :

Οὐ δὲ γὰρ τὸν ἀθαρτὸν εὐδαιμόνως, εἰ καὶ καλὸν εἶδός,
 Bonus, beatus omnis, et improbus miser.

1. Beatus vir qui non ambulat in consilio improborum, et in via peccatorum non stat, et in sede irrisorum non sedet.
2. Sed in legem Jovæ propensio ejus,

- et de lege ejus meditatur die ac nocte.
3. Nam est ille sicut arbor plantata ad rivus aquarum, quæ fructum suum reddit tempore suo, et cujus folium non marcescit; et omnia, quæ facit, prospere succedunt.
4. Non sic improbi; sed nonnisi ut palea, quam dispellit ventus.
5. Itaque non consistent improbi in judicio, neque peccatores in cœtu justorum.
6. Novit enim Jova viam justorum; via autem improborum perit.

NOTE.

Vers. 1. Præteritum et sæpe alias, et hic, de eo quod quis facere solet, vel quod omni tempore eodem modo se habet, *ἀπεριεσ*: usurpatur, atque per nostrum præsens commode exponitur. Locutio in consilio improborum *irē* in stylo Orientalium non tantum commercium familiare cum improbis hominibus, sed et institutionem vite, ad eorum placita degendæ, indicat. *Viam* apud Hebræos sæpe usurpari pro *instituto* et *ratione vivendi*, satis notum est. In tribus hujus commatis membris gradationem, et in substantivis *improborum, peccatorum, irrisorum*, et in vocabulis *consilio, via, sede*, et in verbis *ambulat, stat, sedet*, inesse multi existimant. Sed melius post Rosenmullerum docet Hengstenberg, esse in hoc versu non tam *ἀπεριεσ*, quam *ἀπεριεσ*, distributione trimembri illustratam. Tres primus hic versus triades habet: quarum prima dictionibus *improborum, peccatorum et derisorum* omne malorum hominum genus; altera, nominibus *consilii, via et sedis*, universa illorum cogitata et facta, omnemque vitam; tertia, verbis *ambulandi, standi ac sedendi*, quodcumque illorum commercium comprehendit; ut cum vere beatum esse rates significet, qui nec ullum, nec ulla in re, nec cum ullo reproborum hominum genere commercium habeat. *Improbos* seu *impūs, peccator et irrisor* etymis ita differunt, ut primus sit proprie *turbidus, perturbatus animo* ob passionem et affectus pravos: hinc dicitur in consilio *impiorum*; secundus, *lapsabundus*, qui in scelus labitur: hinc dicitur in via *peccatorum*; tertius denique, *deridens* eos qui pietatem colunt, ut impii solent, dum *sedent* in epulis et comotationibus. — Vers. 2. *Propensio ejus*, id est, qui legem Jovæ in deliciis habet. *Meditatur*, sensu latissimo, id est, non solum animo recogitat, sed etiam factis exsequitur. Cf. *Psal. xxxv, 28*. Eodem sensu *ἀνατρεφ* apud Græcos etiam usurpatur. Et Virgilius, *Ecolg. 1, 2*:

Silvestrem tenui massam *meditatis* avena.

—Vers. 3. *Rivos*, proprie *divisiones, avortia*, h. l. videntur esse canales ad rigationem hortorum arte ducti. *Quæ facit*, non arbor, sed justus. *Succedunt*. Ita Ewaldus. Hengstenberg transilive veritit, *succedere facit*. — Vers. 4. Imago inde est repetita, quod, vel cum frumentum more Orientalium teritur in locis editis, vel ventilatur in areis, quæ in istis terris sub dio erant, et etiamnum sunt, palea vento dispergitur. Atque hæc quidem imago adeo apta visa est poetis Hebræis, ad subitam, qua infelix redditur improbus, conversionem rerum exprimendam, ut eam sæpius usurpent. *Palea*, gluma. — Vers. 5. In judicio, tum extremo et divino, tum humano, ubi sæpius, Deo id curante, improbi causa cadunt. Cf. *Isai. 1, 24; n. 12; iv, 14*. *Novit*, amat curat. Quod verba *novit et perit* non satis sibi opposita sunt, quod antithetice parallelismus flagitat, id explicandum est ex more poetarum Hebræorum, quo in antithetis membrum oppositum sæpe reticent, ex alterius oppositione supplendum, ejusmodi exempla plura in Proverbiis obvia. Proinde hoc loco antithesis ut plene constet, in utraque periochæ parte ex parte altera aliquid supplendum, hoc pacto: *Novit Deus probatque studia atque consilia proborum, eaque ideo consistent et perstant; at non novit probatque, imo odio habet studia et consilia malorum, eaque itaque irrita fiunt.*

R. BELLARMINI

EXPLANATIO IN PSALMOS.

PSALMUS I.

ARGUMENTUM.

Primus Psalmus titulo caret apud Hebræos, nec desunt, qui potent eum esse Esdra, qui Psalmos in ordinem digressit, sed communiter tribuitur Davidi ab Ambrosio, Hilario, Basilio, Augustino et cæteris. Ipse etiam S. Hieronymus, qui aliqui multos facit auctores Psalmorum, hanc primam Psalmum Davidis esse dicit in *Epist. ad Paulinum de Studio Scripturarum*. Denique in textu Graeco additus est titulus, sive a Septuaginta, sive ab aliis, quis sit? *David Prophetæ et regis melos*. Aptissime autem ponitur hic Psalmus in primo loco, quia de beatitudinis tractat: beatitudo enim est fundamentum et principium doctrine moralis. Argumentum igitur Psalmi est ostendere beatitudinem sive in spe, sive in re, non contingere nisi hominibus justis, proinde justitiæ dantem esse operam, ut ad beatitudinem perveniamus.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. BEATUS VIA, QUI NON ABIT IN CONSILIO IMPIORUM, ET IN VIA PECCATORUM NON STETIT, ET IN CATHEDRA PESTILENTIÆ NON SEDIT.

In primo et secundo versiculo Prophetæ docet beatitudinem, quatenus in hac via haberi potest, non consistere in alia re, quam in vera justitia. Quod ipsum docet Apostolus *Rom. xiv*: « Regnum Dei non est esca, et potus, sed justitia, et pax, et gaudium in Spiritu Sancto. » Soli enim homines vere justi sunt amici Dei, imo et filii, ac per hoc heredes regni, et spe beati, quod attinet ad perfectissimam felicitatem, et hic interim solido gaudio, et pace, quæ exsuperat omnem sensum, perfruentes. Describit autem in primo versu hominem justum per negationem, in secundo per affirmationem, ac si breviter dixisset illum esse justum, ac per hoc beatum, qui declinat a malo, et facit bonum.

Illud autem hoc loco diligenter notandum, et memorie commendandum est, consuetudinem Davidis et aliorum prophetarum esse, ut idipsum bis repellant, ita ut una pars versiculi sit repetitio, vel explicatio alterius. Exempli gratia, *Exod. xv*, in cantico Mosis: « Iste Deus meus, et glorificabo eum; Deus patris mei, et exallabo eum. » *Deut. xxxii*: « Conerescat ut pluvia docedrina mea, fluat ut ros eloquium meum. » *Psal. xxxiii*: « Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo. » Hæc frequentissime occurrunt, cum sit hæc repetitio genus ornamentum proprium sanctorum Prophetarum. Prima igitur pars primi versiculi hanc sententiam continet, beatum esse illum, qui non prævaricatur legem Dei. Sed poetico more David hanc sententiam expressit per metaphoram vite et ambu-

lationis: « Beatus, inquit, vir, qui non abit in consilio impiorum, » id est, ille beatus est, qui justus est: ille autem justus est, qui non abit in consilio impiorum, id est, qui in via vite non est secutus consilia, leges, sententiam impiorum, quæ sunt omnino contraria via Dei, id est legi Dei. Altera pars ejusdem versiculi idipsum explicat aliis verbis idem significantibus. Nam cum dicit: « Et in via peccatorum non stetit, » non significat, Et in via peccatorum non substitit, sed, Et in via peccatorum non ambulavit. Stare enim in via, hoc loco, non est quiescere, et non ambulare, sed est ambulando non recedere in via inchoata. Itaque idem est, Non abire in consilio impiorum, et, Non stare in via peccatorum: utrumque enim significat illum esse justum, qui recedit a via, id est lege et consiliis peccatorum. Et quoniam lex Domini solvitur, non solum male vivendo, sed etiam male docendo, juxta illud

Matth. v: « Qui solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum; » ideo Prophetæ adjungit: « Et in cathedra pestilentiæ non sedit; » id est, ille est justus, ac per hoc beatus, qui neque operibus, neque doctrinam legem Domini prævaricatur. Sedere enim in cathedra pestilentiæ, est esse in consensu hominum pestilentium, sive assistere pestilentibus, et cum eis legem Domini despiciere, quasi nihil conducit ad bene vivendum, id est cum gaudio et lætitia, sed utilis sit carnis desideria perficere, sensibusque in omnibus indulgere. Vox seditum in cathedra pestilentie describitur *Malach. iii*, illis verbis: « Vanus est, qui servit Deo, et quod emolumentum, quia custodivimus præcepta ejus? » Quod ad verba attinet, pro voce *beatus*, in Hebræo habetur אֲשֵׁר

Sibi ho-
miles ve-
re ju-
ant anti-
ci Dei.

Sedere in
cathedra
pestilentie
quid sit?

asere, quæ vox habet formam numeri multitudinis, et ideo a nonnullis recentioribus vertitur *beatitudines viri*, etc. Sed probabilis est vocem illam esse indeclinabilem, et significare, tum beatum, tum beatitudinem. Nam non solum Septuaginta verterunt *μακάριος ἀνὴρ*, id est *beatus vir*; sed etiam S. Hieronymus vertit ex Hebræo: *Beatus vir*. Pro *cathedra pestilentiæ*, in Hebræo habetur ad litteram, *cathedra* כַּתֵּדָה *lesim*, id est *derisorum*, sed sensus est omnino idem. Nulla enim est pestilentia major, quam deridere legem Dei, et eos qui juste ac pie vivere student. Ad extremum notat S. Basilius, per id quod dicitur, *beatus vir*, non excludi feminas a beatitudine, sed includi, quoniam vir caput est mulieris, et in capite intelliguntur etiam membra.

VERS. 2. 2. SED IN LEGE DOMINI VOLUNTAS EJUS, ET IN LEGE EJUS MEDITABITUR DIE AC NOCTE.

In hoc secundo versiculo describitur justus per affirmationem, et sunt hic etiam due partes, quarum una est fere alterius repetitio. Recte autem dicitur is esse justus, sive beatus, cujus voluntas est in lege Domini, quoniam non requiritur ad justitiam hujus vite, ut nulla in re offendamus, cum scriptum sit *Jacob*. iii. : « In multis offendimus omnes; » sed satis est, si ita simus affecti erga legem Domini, ut cupiamus eam omnino perferre, et si forte labimur in aliquo peccatum, ut certe sæpe labimur, id sit præter voluntatem bonam, id est, præter charitatem, quam habemus ad Deum, et ad legem ejus, non autem contra charitatem, proinde peccatum sit, non crimen, id est veniale, non lethale. Idem aliis verbis habetur in alio Psalmo : « Lex Dei ejus in corde ipsius. » Nam et voluntas, sive cor justus est in lege Dei, et lex Dei est in voluntate, sive corde justus. Lex est in corde, ut in sede, et cor est in lege, ut in re amata, quæ semper cogitatur et appetitur. Atque hoc est quod sequitur : « Et in lege ejus meditabitur die ac nocte. » Id enim est legem esse in voluntate, sive voluntatem in lege, perpetuo mentem exerceri in ea cogitanda et amanda, ut quidquid agendum sit, secundum eam regulam fiat. Itaque illud, *die ac nocte*, non significat, non posse hominem justum vacare vel ad punctum temporis a contemplatione divinæ legis, sed frequentissime debere animum ad legis præcepta revocare, ejusque memorem semper esse, dum aliquid cogitandum, dicendum, faciendum occurrit, in quo periculum sit, ne justitia violetur. Porro, non solum Latina vox *meditabitur*, sed etiam Græca *μελετήσεται*, et Hebraica *תָּבַח יְהוָה*, referri possunt ad exercitium sive cogitationis, sive vocis, sive operis, *Psalm*. xxxiv. : « Lingua mea meditabitur justitiam tuam. » Et *Psalm*. xxxvi. : « Os justus meditabitur justitiam. » Poeta quoque profanus dixit : « Meditabor arundine Musam. » Et exercitia militum, militares meditationes dicebantur. Itaque sensus est : « Et

Justitia
beatus vir
re non
requiritur
ut non
offendat
mens.

Virg.
lins,
Eclog. I.

in lege Domini meditabitur die ac nocte, » id est, in lege Domini cogitanda, perficienda, docenda assidue exercerebitur.

3. ET ERIT TANQUAM LIGNUM, QUOD PLANTATUM EST SECUS DECURSUS AQUARUM, QUOD FRUCTUUM SUUM DABIT IN TEMPORE SUO.

4. ET FOLIUM EJUS NON DEFLUET, ET OMNIA QUÆ CUMQUE FACIET, PROSPERABUNTUR.

Declaravit Propheta quis sit dicendus vere justus : nunc declarat talem justum esse beatum, spe in hoc sæculo, re in futuro. Sumitur autem declaratio a similitudine arboris, quæ plantata juxta rivos aquarum habet omnia, quæ in arbore felicissima requiri possunt. Nam aliquæ arbores sola folia producent, et ea non diu retinent; aliæ folia producent, et semper refinescent, sed fructus earum, vel nimis præcoces sunt, vel nimis serotini; aliæ denique fructus edunt tempore suo, et foliis semper vestiuntur, sed non omnes fructus ad maturitatem perducunt : solæ igitur ille arbores omni ex parte perfectissimæ sunt, quæ folia fructusque producent, si folia semper retinent, et omnes omnino fructus tempore suo maturos præstant. Tales arbores sunt pinus, palme, oleæ, quibus Scriptura justos homines passim comparare solet. His igitur felicissimis arboribus similes esse dicit justos hoc loco Propheta. Nam justus « fundatus et radicatus, » ut ait Apostolus, « in charitate, » propinquus sunt per amicitiam fonti vivo, unde humorem gratiæ semper trahunt; et opera bona tempore opportuno faciunt, et omnia eis cooperantur in bonum, et semper virent gloria et honore. Quamvis enim interdum a carnalibus despiciantur, tamen a sapientibus, et quod majus est, ab angelis, et ab ipso Deo honorantur. Et hæc quidem in hoc sæculo; sed præterea fructus faciunt in tempore suo, quia salutem veram operantur tempore congruo recipiendam, id est post mortem, cum impii ante tempus, in hac vita felicitatem querant, et sic temporalem et sempiternam amittant. Et folia semper retinent, quia accipient, juxta verbum apostoli Petri, I *Petr*. iii. : « Inaccessibilem gloriæ coronam; » et : « In memoria æterna erit justus, » *Psalm*. cxi. Et denique « quæcumque faciunt, prosperabuntur, » quia opera omnia usque ad calcem aquæ frigidæ datum in nomine discipuli, plenam ac perfectam mercedem accipient. Scio textum Hebraicum in Bibliis modernis unum tantum versum ex his duobus facere, et priorem partem versus terminare ad illa verba : « Et folium ejus non defluet. » Ex qua distinctione adducti nonnulli, verba illa : « Et omnia quæcumque faciunt, prosperabuntur, » non exponunt de arbore vera, sed solum de homine justo. Sed nos sequimur lectionem Hebraicam, quæ sed in operibus S. Hieronymi, qui concordant codices Græci et Latini. Et certe secun-

Ver. 3.

Ver. 4.

Justi quibus arboribus comparantur.

Libera
arbitriam
concur-
rit nam
gratia ad
opera
merito-
ria.

Ver. 5.

dum nostram lectionem similitudo ab arbore sumpta est multo pulchrior et plenior. Illud etiam observandum est hoc loco, verbum *prosperabuntur* in Hebræo esse *צִלְחָה* *iclichah*, quod proprie significat, *prosperare faciet*. In quo notatur virtus activa arboris, quæ concurret ad maturandos omnes fructus, et pari ratione notatur in applicatione similitudinis virtus activa liberi arbitrii, quæ concurret cum gratia Dei ad opera meritoria. Quod est adversus dogmata Lutheranorum.

5. NON SIC IMPII, NON SIC : SED TANQUAM PULVIS, QUEM PROJICIT VENTUS A FACIE TEARUM.

Ex comparatione miseriam impiorum confirmat Propheta felicitatem justorum. Ne quis enim existimaret illa bona communia esse omnibus, et ex causis naturalibus tantum provenire, et non præcipue ex providentia Dei, addit : « Non sic impii, » id est, non eandem sortem, sed contrariam omnino recipient. Elegantissime vero Propheta describit miseriam impiorum, eamque opponit felicitati justorum. Justus hoc humoris divini copiam virent, et fructum faciunt, nec unquam virorem suum, aut laborem fructum amittunt. Contra impii, divino humore destituti, arid et steriles instar levissimi pulveris, a vento dispersi ne vestigium quidem sui relinquunt; nec solum omnem gloriam, opes et voluptates perdunt, sed etiam ipsi pereunt in æternum. In textu Hebraico non habetur illa repetitio, *non sic*, neque illud, *a facie terræ*. Sed hæc addita sunt a Septuaginta Interpretibus explicandi, vel orandi gratia. Vocabulum item *pulveris* non est *עָפָר* *haphar*, quod proprie pulverem significat in genere; sed est *פָּרוֹחַ* *rots*, quod significat *glumam*, id est speciem pulveris ex triturata paleæ, paleam videlicet minutissime coarctam, et quasi in pulverem redactam, quæ levissima est, ut eam modicum flatus procul abigere possit.

Ver. 6.

6. IDEO NON RESURGENT IMPII IN JUDICIO, NEQUE PECCATORES IN CONCILIO JUSTORUM.

Recte in editione Sixti V et Clementis VIII positum est, *non resurgent*, cum in plerisque codicibus haberetur, *non resurgunt*. Nam ex Hebræo, Græco, Chaldeo, et emendatioribus manuscriptis satis aperte colligitur legendum esse, *non resurgunt*. Illud autem, in *concilio justorum*, positum est ex Hebræo; nam in Græco et manuscriptis Latinis constanter legitur, *in concilio*. Potuit quidem fieri ut, ex similitudine nominum, fieret in Latinis Codicibus positum *consilium*, pro *concilio*; sed potuit etiam fieri ut in Hebraicis Codicibus irrepserit *הַרְבַּח הַרְבַּח* *halla pro* *עָפָר* *haza*, id est, *concilium pro consilium*. Certe Septuaginta Interpretes, qui eodem modo verterunt in primo versu et in sexto, utrobique ponentes *βούλη*, videntur eandem vocem Hebraicam in utroque loco legisse. Itaque utraque lectio probanda vi-

detur, una ob auctoritatem Vulgatæ editionis, quæ cum Hebræo concordat, altera ob auctoritatem Septuaginta Interpretum, quorum vocabulum *βούλη* ubique ipsa Vulgata latina editio *consilium*, non *concilium* vertitur. Declarat igitur hoc loco Propheta, discrimen justorum et impiorum in novissimo judicio perspicue manifestandum. Nam hoc tempore sæpe accidit ut omnia confundantur. Ait igitur : « Ideo non resurgent impii in judicio justorum. » Illud enim, *justorum*, ad utramque partem versuculi pertinet, sicut etiam illud, *non resurgent*, non solum refertur ad illud, *in judicio*, sed etiam ad illud, *in concilio*, et idem fere est : « Non resurgent impii in judicio justorum, » et : « Non resurgent peccatores in concilio vel consilio justorum. Itaque cessat questio illa quam nonnulli hoc loco pertractant, cur dixerit Propheta : « Non resurgent impii in judicio. » Palehre autem David conjunxit ultima primis; sicut enim dixit in principio, justos non abiisse in concilio impiorum, et in consensu eorum non sedisse : ita nunc dicit, in die judicii impios non resurrecturos in judicio, et concilio justorum. Sensus igitur hic est : « Ideo non resurgent impii in judicio justorum, » id est, longe aliud erit iudicium justorum, quam impiorum. Quod explicat sequentibus verbis : « Neque peccatores in concilio justorum, » id est, cum resurgent impii, non erant in consensu et consortio justorum, sed judicati ad inferos in cœtu damnatorum erunt. Quod si legamus, *in consilio justorum*, poterit consilium accipi pro loco consilii, et tunc in illud recideret cum voce *concilio*. Et quoniam illud, *non resurgent*, ex Hebræo commode verti posset, *non stabunt*, sive *non consistent*, erit etiam hic sensus, in judicio, et cœtu justorum, quando videlicet Sancti cum Christo sedebunt iudices mundi, tunc peccatores non stabunt, sed cadent. « Justi autem stabunt in magna constantia adversus eos, qui se angustia verunt, » *Sapientia*. v. 1.

7. QUONIAM NOVIT DOMINUS VIAM JUSTORUM, ET ITER IMPIORUM PERIBIT.

Reddit rationem cur impii non sint in judicio accepturi justorum gloriam. Quoniam videlicet via justorum approbatur a Deo, qui falli non potest, ac per hoc via est recta, et perducens ad civitatem Dei; via impiorum non approbatur a Deo, et qui per eam ambulat, frustra laborat, quia nunquam pervenient. Illud, *novit*, accipitur pro notitia approbationis; et non dicitur : « Deus novit viam justorum; » non certi reddimur, securos esse de vera felicitate, qui per eam viam incedunt. Illud autem, *iter impiorum peribit*, significat ambulationem impiorum frustra esse susceptam, quia per eam viam non pervenitur ad optatum locum. Itaque hoc loco, *iter* non accipitur pro via materiali, in qua ambulatur, sed pro ipsa ambulatione, ut diximus. Per ambula-

Ver. 7.

tionem autem intelligitur cursus totius vite, studia, labores, contentiones, quae omnia nihil impis proderunt. Hic Psalmus potest accommodari omnibus Sanctis, sed potissimum, et per antonomasiam Christo, qui praeter omnes homines et Angelos non praevaleat legem Dei, sed eam perfecte implevit, factus obediens usque ad

mortem. Et ideo tanquam lignum plantatum iuxta rivum aquarum, habens animam conjunctam hypostatico fonti vivo, qui est Verbum Dei, fons Sapientiae in excelsis, gloria et honore coronatus est, et fructus mirabiles edidit, et ad maturitatem perduxit, omnes videlicet electos vocavit, justificavit, magnificavit.

PSALMUS II.

V. v. — 4. Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania?

2. Astiterunt reges terrae, et principes convenerunt in unum, adversus Dominum et adversus Christum ejus.

3. Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum.

4. Qui habitat in caelis, iridebit eos, et Dominus subsannabit eos.

5. Tunc loquetur ad eos in ira sua, et in furore suo conturbabit eos.

6. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, praedicans praecipuum ejus.

7. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

8. Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae.

9. Reges eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringes eos.

10. Et nunc, reges, intelligite: erudimini, qui judicatis terram.

11. Servite Domino in timore: et exultate in eum tremore.

12. Apprehendite disciplinam, nequando irascatur Dominus, et pereatis de via justa.

13. Cum exarserit in brevi ira ejus, beati omnes qui confidunt in eo.

Argumentum. — De Messia unanimi doctorum veterum consensu ac traditionis auctoritate exponitur hic Psalmus. Ut SS. Patres onittant, haec de Judeis R. Jarchi: « Doctores nostri hunc Psalmum exposuerunt de rege Messia; sed ad sensum litteralem, et ut occurrat Haereticis (Christianis) expedit, eum de Davide ipso interpretari. » Similiter Kimchi: « Sunt qui hunc Psalmum de Gog et Magog interpretantur, estque unctus rex Messias, atque ita exposuerunt doctores nostri, beatae memoriae, estque Psalmus, hoc modo explicatus, perspicuus, » etc. Ita Apostoli, Act. iv, 25; xii, 33; Hebr. i, 5, quae tamen loca argumentum omnino inconcussum non coniciant, nam Clieji potest, non litterali, sed typico, ut sagius alias in Novo Testamento, ea ad Messiam referri (conf. Crelier, *Les Psaumes*, tom. I, p. 7). Sed in ipso Psalmo multa insunt quae neque Davidi, neque Salomoni ad litteram conveniant, potissimum haec: a) Gentes et reges terrae imperium Jovae et regis ab ipso constituti a se amoliri conantur (vers. 1-3); at reges terrae, quae, ut ex vers. 8 apparet, non potest esse Palestina, nec Davidi, nec Salomoni fuerunt subjecti. b) Formula, *Tu es filius meus; ego hoc die, quo unxi regem meum in Sione, te genui*, indicat, hunc regem non eam ob causam dici Dei Filium, quia eum tanquam filium tractoratus esset, sicuti Salomonem (II Sam. vii, 14), sed quia ab ipso vero genitus possit dici; nam hic *filius meus* circumscriptur per *genui te*. c) Gentes usque ad fines terrarum incipientes ei regende praeponuntur; sed Davidi et Salomoni vel in carminibus regum multo angustioribus circumscriptum limitibus tribui, docet Ps. lxxxix, 25. d) Beati praedicantur, qui fiduciam in hoc rege sunt posuisti. Sed in carminibus sacris Israelitae jubentur confidere soli Deo, vero ipsorum regi, non autem regi humano, ejus vicario.

Ceterum hic Psalmus, qui nobis secundus est, olim primus fuisse videtur. Hinc orta est lectionum varietas in

loco Act. xii, 33: quanquam non male quidam conjiciant ibi neque primo, neque secundo legendum. Etenim quum Novi Testamenti scriptores non solent citare numeros et capita, non magis quam Rabini et Talmudici, verisimile est, Lucam scripsisse nihil nisi *17: 26 42: 29*, nullo numero addito.

Strophae 4, partes 3. Vers. 1-3: regis (Messiae) imperio esse sustrahere conantur populi exteri; 4-9: eorum conatus nullum eventum habebunt, quoniam a Jova rex ille est constitutus; 10-13: monentur rebelles. ut saniora consilia capiant.

1. Quid strepere gentes, et populi meditantur inania?
2. Consurgunt reges terrae, et principes deliberarunt una contra Jovam et Unctum ejus:
3. « Rumpamus vincula eorum, et abjiciamus a nobis eorum funes! »

4. Qui in caelo sedet, ridet, subsannat eos Dominus.
5. Tum in ira sua eos compellabit, et in furore suo perterrebit eos:
6. « Et ego unxi regem meum in Sione. monte meo sancto! »

7. Narrabo statutum: Jova dixit mihi: « Filius meus es tu, ego hodie te genui.
8. Posce a me, et faciam gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam fines terrae.
9. Confringes eos baculo ferreo, ut vas figlinum discuties eos. »

10. Et nunc, reges, sapite; erudimini, judices terrae.
11. Servite Jovae in timore, et trepidate cum tremore.
12. Osculamini filium, ne irascatur et pereatis in via.
13. Etenim in brevi (mox) exardescet ira ejus: beati omnes, qui confidunt in eo!

NOTÆ.

Vers. 1. Abruptum initium, fere uti Horatius *Epoel. vii*, ubi totum populum Romanum in bella atque gravia ruentem ita affatur:

Quo, quo scelesti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enses conditi?

Meditantur: alii, *astuant, ebulliant*, quale illud Ciceronis in orat. *De Harusp. Respons.* cap. ii: « Astnans se e curia proripuit cum quibusdam fractis jam atque inanibus minis. » — Vers. 3. *Vincula et funes* h. l. imperii et dominatus imagines esse, vix monitu opus videtur. *Eorum*, puta Jovae et Messiae. — Vers. 4. *Ridet*, securitatis nota. — Vers. 5. *Tum*, cum in vanis conatibus persistent. — Vers. 6. *Unxi*, ita Reinke. Hengstenberg cum veteribus tantum non omnibus, *solidavi, constitui, firmavi*: *יָסַד* enim, ait, est *fudit* statuum ex metallo, hinc *firmavit*. — Vers. 7. *Narrabo*, ego rex nuntiabo, promulgabo. *Statutum*, decre-

tum quo Jova regi Messie, utpote filio suo, dedit populos. — Vers. 8. *Posce a me* aliquid tali filio dignum. *Gentes* omnes omnino, ideoque Gentiles. — *Baculo*, non *seceptro*, ait Rosenmullerus, qui addit: Respicitur hic ad morem illum antiquum, quo heroes, armorum loco, *clavas* gestabant, easque non ligneas tantum, sed etiam ferreas. Cf. *Iliad.* VII, 136. *Discuties fractos*. — Vers. 10. *Nunc vim* concludendi vel inferendi habet, pro *laque*, cum res ita se habeat. — *Trepidate*, internis externisque modibus tum gaudii tum reverentiae exultate. — Vers. 12. *Osculamini filium*: ita Syrus, et hodiernorum plerique. Apud Orientales osculum, ori vel manui aut genibus admotum, venerationis signum fuisse, nemo nescit. Alii tamen, inter quos Ewaldus, ad veterum interpretationem propius accedentes, virtutem, *admittite, amplectimini quum*, purius vel sanius consilium. *In via*, hebr. quoad *viam*.

R. BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS II.

ARGUMENTUM.

Hic Psalmus caret titulo, sed Davidi tribuitur ab Apostolis *Actor.* iv. Nonnulli Psalmum hunc non secundum, sed partem primi esse iudicant, propterea quod in Actis Apostolorum, cap. xix, in quibusdam Codicibus dicitur hic Psalmus sub nomine *primi* Psalmi, sed Codices plures, et meliores habent: *Sicut in Psalmo secundo scriptum est*, et consonat editio Græca τῷ ἐκτετῷ. Est autem totus hic Psalmus propheta de regno Christi manifestissima, et explicata ab Apostolis, *Actor.* esp. iv et xiii, et ad *Hebr.* i et v, ut omnino errare videantur, qui ad litteram de Davide hunc Psalmum explicare nituntur.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. QUARE FREMUERUNT GENTES, ET POPULI MEDITATI SUNT INANIA?

David in spiritu prænosens Messiam venturum, et persecutiones multas adversus eum exorturas, et eum tamen felicissime regnaturum, incipit ab increpatione persecutorum; et sensus est, frustra Gentiles, et Hebræos tum Principes, tum populos infremuisse indignatione contra Messiam, et cogitasse rationem impediendi regni ejus. In Hebræo primum verbum est præteritum temporis, secundum futuri: sed quia de re eadem est sermo, Septuaginta Interpretes utrumque verbum reddiderunt per tempus præteritum, et S. Hieronymus utrumque reddidit per tempus futurum. Et quidem sententia semper est vera; nam res ipsa in se futura erat, sed Propheta quodam modo præterita, cum eam cerneret quasi præteritam. Tamen absolute lectio Septuaginta Interpretum et Vulgatæ editionis præferenda est, tum quia in Actis Apostol. cap. iv, legitur in præterito, *fremuerunt*, et *meditati sunt* tum quia ratio exigit ut significatio primi verbi sit regula significationis secundi, non contra. Nominis *gentium*, cum dicitur, *quare fremuerunt gentes*, videntur intelligendi Gentiles. Nam sic intellexerunt Apostoli, *Actor.* iv, et vox Hebræa גוים *goyim* passim in Scripturis accipitur pro Gentilibus, sive Ethnicis. Per populos autem, cum subditur: « Et populi meditati sunt inania, » intelligendi sunt Hebræi, ut constat ex eodem cap. iv *Actor.* Verba quoque valde proprie tum Gentilibus, tum populis Hebræorum accommodantur. Gentiles enim fremuisse dicuntur, quasi animantia rationis expertia, populi Judaici me-

ditati esse inania, quia ipsi consilium inierunt, ut Jesum perderent.

Vers. 2. 2. ASTITERUNT REGES TERRE, ET PRINCIPES CONVENIUNT IN UNUM ADVERSUS DOMINUM, ET ADVERSUS CHRISTUM EJUS.

Dixerat, in genere, gentes et populos indignatos fremuisse, et inania meditados; nunc explicat in particulari quæ sint illæ gentes et populi, et adversus quem indignati sint, ac dicit fremitum non cepisse a plebe, sed a capitibus, id est a regibus et a principibus. Primus enim qui infremuit fuit Herodes rex, ut habemus *Matth.* ii, qui quidem Herodes alienigena erat, ut inter gentes reputari potuerit. Eum secuti sunt principes et populi Judæorum. Nam, Herode turbato, « turbata est omnis Hierosolyma cum illo. » Deinde tempore passionis Domini, iterum alius Herodes, et Pontius Pilatus cum principibus et populis Judæorum in Christum insurrexerunt. Denique, post Christi passionem et resurrectionem, semper persecutiones a regibus, sive imperatoribus inchoabantur, et a populis duces suos sequentibus fovebantur. Quamvis autem indignatio et fremitus proprie contra Christum esset, non contra Deum, imo sub colore gloriæ Dei et quasi ex zelo divini honoris, tamen revera, qui Christum oppugnabant, Deum verum oppugnabant. Christus enim operibus divinis se veri Dei Filium ostendebat, et qui odit Filium, sine dubio odit et Patrem. Quod attinet ad verba, illud, *astiterunt*, proprie in Hebræo significat *esse constituerunt*, id est, quasi murum se statuerunt, ut resisterent venienti Messie; illud autem, *conveniunt in unum*, in Hebræo proprie significat, *consultaverunt*, sive

ad capiendum consilium conveniunt simul: quod in Evangelio Herodem et Principes Judæorum contra Christum felicis legimus. Tam autem est aperta hæc Prophetia, ut non solum Apostoli, *Act.* iv, intellexerint ad litteram de Jesu Christo Domino nostro hunc locum, sed etiam veteres Rabbinii, teste R. Salomone in Commentario hujus Psalmi, exposuerint hunc eundem locum de vero Messia, quem adhuc cæci et infatuati expectant.

Vers. 3. 3. DIRUMPAMUS VINCLAM EORUM, ET FROCIAMUS A NOBIS JUGUM IPSORUM.

Explicat Propheta causam, cur reges et principes cum gentibus et populis fremuerint, et conveniunt adversus Christum. Causa enim est, ne cogenter servare legem Christi contrariam sensibus carnis, et humane prudentiæ. Itaque verba ista dicuntur in persona regum et principum impiorum, quasi dicat: « Astiterunt reges terræ, et principes conveniunt adversus Dominum, et adversus Christum ejus, » dicentes inter se: « Dirumpamus vincula eorum, » id est, non sinamus nos subjugari legibus et imperio Messie. Pro *jugum ipsorum*, S. Hieronymus vertit, *laqueos eorum*; verbum Hebraicum עבות *avot* significat *funes*; et videtur Propheta repetere voluisse idem fere vocabulum, ut ordinare solet idipsum bis dicere. Itaque Septuaginta Interpretes et S. Hieronymus non tam ad vocabulum, quam ad sensum respexerunt. Sunt autem omnia vocabula metaphorica, sive legem appelles vineula, sive funes, sive laqueos, sive jugum. Explicat autem istæ metaphoræ naturam legis, qualis est iudicio impiorum. Impiis enim lex Domini durissimum jugum, et laqueus lethalis videtur, cum viris sanctis eadem lex sit melle dulcior, et desiderabilior auro et lapidibus pretiosis, ut habemus in *Psal.* xviii.

Vers. 4. 4. QUI HABITAT IN CÆLIS, IRRIDEBIT EOS, ET DOMINUS SUBSANNABIT EOS.

Hic jam Propheta demonstrat, frustra Principes et populos laborare in oppugnanda Christi Religione, quod initio etiam dixerat. Nam Religio Christi a Deo est, et Deo nemo resistere potest. Recte autem dicit: « Qui habitat in cælis, » ut ostendat Deum super omnes esse, et omnia cernere, et ideo nullo negotio dissoluturum omnia eorum consilia, et omnes molitiones dissipaturum. Quod autem dicit Dominum irrisurum et subsannaturum eos, significat eos divino iudicio per signa et prodigia, per Martyrum patientiam, per conversionem gentium et populorum, perque alios modos soli Deo notos, ita confundendos, ut omnium irrisioni atque subsannationi pateant. Id videmus impletum. Nam sacerdotium Iudaicum et idololatriam nunc ab omnibus irridetur. Carent enim Judæi et Gentiles templis et sacrificiis; reges quoque Gentilium, qui Ecce-

siam persequebantur, omnes misere perierunt.

5. TUNC LOQUETUR AD EOS IN IRA SUA, ET IN FURE SUO CONTURBABIT EOS.

Explicat modum, quo Deus persecutores Christi irridendos exposuit, quia nimirum locutus est ad eos, non verbis, sed verberibus, gravissimis poenitentiam illos admonens, ut patet de Herode ab Angelo percusso, de Maximino verbibus consumpto, et aliis. Non est proprie ira, nec furor in Deo, sed semper cum tranquillitate iudicat: sed dicitur per metaphoram irasci et fure, quando severe punit, et tunc præsertim quando ea punitio non prodest illis ad salutem æternam; id enim facere solent, qui irascuntur et furunt, qui non nocent ut sanent, quomodo medici faciunt, sed nocent ut noceant. Itaque David: « Domine, inquit, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. » Cupiebant enim argui et corripi, sed paterne, non hostiliter; ad salutem, non ad iritum.

6. EGO AUTEM CONSTITUTUS SUM REX AB EO SUPER SION MONTEM SANCTUM EJUS, PREDICANS PRÆCEPTUM EJUS.

Hoc loco dicendum est aliquid de verbis, antequam veniamus ad sensum. Nam in Hebræo codice sic habetur: *Ego autem ordinavi Regem meum super Sion montem sanctum meum*; et quamvis non multum referat, quoad sensum, utrum Deus Pater dicat se ordinasse Christum Regem, an ipse Filius dicat se ordinatum a Patre; tamen valde probabile est Septuaginta Interpretes legisse paulo aliter, quam nunc legimus. Habemus nunc נסאכי *nasachi*, *ordinavi*; sed ipsi legisse videntur, mutatis tantum punctis, נסאכי *nissachi*, *ordinatus sum*, quæ vox habetur *Prov.* viii, ubi legitur: « Ab æterno ordinata sum; » et ubi legitur מלכי *malchi*, *Regem meum*, ipsi legisse videntur מלכו *malcho*, *Deo ejus*; et ubi nos legimus קדש *quodsci*, *sanctum meum*, ipsi legisse videntur חודש *chodsci*, *sanctum ejus*. Et quoniam probabile est Septuaginta Interpretes habuisse Codices Hebræicos valde correctos, inde fit etiam probabile lectionem nostram Vulgatam veriorē esse, quam ea sit, quæ nunc legitur in Codicibus Hebræicis. Veniamus nunc ad sensum. Dixerat Propheta adversarios Christi tumultuatos, et posuerat verba ipsorum: « Dirumpamus vincula eorum, » etc. Ideo nunc introducit ipsum Christum loquentem et quasi respondentem eis, quasi dicat: Gentes et populi, necnon reges et principes dicunt: « Dirumpamus vincula eorum; » eos vero Deus irridebit, et Christus ipse ita eis respondebit: Irri ordinatus sum Rex non ab hominibus, sed a Deo, et ideo non timeo minas hominum; ordinatus autem sum Rex super Sion montem sanctum ejus, id est super Ecclesiam, que est civitas in monte posita, et cuius typhus fuit Jerusalem, cuius pars præcipua, et magis a Deo dilecta, et

Religio
Christi
a Deo est.

In Deo
non est
propria
ira neque
furore.

Vers. 6.

sanctificata est Sion, juxta illud *Psalm.* LXXVI: « Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob. » Hæc autem ordinatio mea in regem constat ex decreto Dei, quod ego prædicaturus sum. Quod enim habemus in nostra Vulgata editione, *predicans præceptum ejus*, et in textu Hebraico, *enarrabo decretum ejus*, intelligitur de decreto quo Deus statuit Christi regnum in totum orbem propagandum. Vox Hebræa פְּרָחֵה *pracheh* significat *præceptum, decretum, statutum*, ut patet ex multis locis, sed potissimum ex *Psalm.* CIV: « Et statuit illud Jacob in præceptum, et Israel in testamentum æternum, dicens: Tibi dabo terram Chanaan. » Ubi præceptum Hebraice est פְּרָחֵה *pracheh*, et significat decretum Dei de donanda filiis Israel terra promissionis.

Vers. 7. 7. DOMINUS DIXIT AD ME: FILIUS MEUS ES TU, EGO HODIE GENUI TE.

Hoc est initium et fundamentum decreti divini: nam Christo debetur omnis potestas in celo et in terra, quia est verus et naturalis Filius Dei. Sunt autem tres hujus loci expositiones, et omnes literales, et intente a Spiritu Sancto. Prima est de generatione æterna, quæ colligitur ex Apostolo ad *Hebr.*, ubi sic ait: « Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hereditavi. Cui enim dixit Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? »

Christi generatio æterna.

Secundo, hic locus Apostoli non potest intelligi de generatione aliqua creata, ut de nativitate, vel resurrectione secundum carnem, quia per generationem creatam sunt etiam Angeli filii Dei, ut patet ex cap. 1, et in libro *Job*; et tamen Apostolus intendit probare Christum esse filium, angelos autem ministros. Necesse igitur est verba *psalmi* ab Apostolo citata, intelligi ad litteram de generatione æterna, ut recte exponit S. Augustinus, cui expositioni favet tum vocabulum *hodie*, quia æternitas est præsens duratio carens initio et fine; tum vocabulum *genui*, Hebraice לָלַד *lalad*, quod significat proprie *parere*. Deus enim in æterna generatione matris consortio non indiget, sed ipse genui, ipse peperit filium suum unigenitum, juxta illud *Psalmi* CIX: « Ex utero ante luciferum genui te. » Altera expositio est de resurrectione Domini, quæ colligitur ex eodem Apostolo, *Act.* XIII, ubi sic legitur: « Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros repositio facta est, quoniam hæc Deus adimplevit filiis vestris, resuscitans Jesum, sicut et in *Psalmo* secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. » Et quadrant optime hæc verba in resurrectionem Domini, tum quia resurrectio est quedam regeneratio, ut habemus *Matth.* XIX: « In regeneratione cum sederit Filius hominis; » tum etiam quia resurrectio Christi fuit a solo Deo, quod et ipse dicitur « primogenitus mortuorum, » *Coloss.* I; tum denique quia in die resurrectionis cepit gloriosa exaltatio Christi, et manifestatio

Christi resurrectio est Coloss. I; tunc denique quia in die resurrectionis cepit gloriosa exaltatio Christi, et manifestatio

nomini supra omne nomen, *Philip.* II: « Propter quod et Deus exaltavit illum; » et ipse Dominus dicit, *Matth.* ult.: « Data est mihi omnis potestas in celo et in terra, » atque hæc est expositio Hierariti et Chrysostomi. Tertia expositio est de die Natalis Domini secundum carnem, quæ est S. Cypriani lib. *II Contra Judæos*, cap. VIII, et colligitur ex introitu Missæ in nocte ejusdem Natalis. Ecclesia enim accommodat verba *Psalmi* hujus ad mysterium nativitatis secundum carnem, quoniam generatio illa singularis opus Dei fuit, ut etiam angelus Gabriel dixerit, *Luc.* I: « Ideoque et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. » Et sancti Patres, non solum de divina, sed etiam de humana Christi generatione intelligunt verba illa *Isai.* LIII: « Generationem ejus quis enarrabit? » Itaque juxta Theologos illos qui docent in eadem sententia posse inveniri plures sensus literales, existimamus sensum horum verborum esse: hodie, id est in die æternitatis genui te Deus Deum; et hodie, id est, in die natalis tui secundum carnem, genui te, id est, feci ut esses Deus homo, sine semine viri, sine corruptione matris, sine labe peccati; et item hodie, id est, in die resurrectionis tue genui te, id est, feci divina mea virtute, ut redires ad vitam, ætateque immortalæ et gloriosam.

S. POSTULA A ME, ET DABO TIBI GENTES HEREDITATEM TUAM, ET POSSESSIONEM TUAM TERMINOS TERRE.

Sententia est apertissima, ac si Deus Pater dicat: Quia tu, Christe, Filius meus es naturalis, et virtute mea incarnatus et a mortuis excitatus, jure potes a me petere imperium in omnes gentes, tanquam hereditatem tuam, et omnes terras usque ad ultimos ejus fines, tanquam possessionem tibi debitam. Sunt autem hæc aliqua observanda: Primo, nomen hereditatis in Scripturis accipi pro quacunque re, quæ possidetur ut propria, etiamsi proprie non sit relicta a patre defuncto: et ideo tam populus Dei dicitur hereditas Dei, quam ipse Deus hereditas populi sui. Et quia hereditas proprie dicta solebat dividi inter fratres, et plerumque dividebatur sorte, et partes divisæ mensurabantur funiculis, ideo pro eodem accipitur hereditas, pars, sors, funiculus, possessio; sæpe etiam junguntur duo ex his nominibus, ut *Psalm.* XV: « Dominus pars hereditatis mee, » id est, Dominus est pars, quæ mihi hereditate obvenit; et alibi, *Deut.* XXXII: « Jacob funiculus hereditatis ejus, » id est, populus Israel est hereditas Domini, quam ipse sibi eligit, et quasi funiculo mensus est, et divisit ab hereditatibus aliorum. Itaque hoc loco dicuntur omnes gentes hereditas Christi, quia factus est Dominus totius mundi, quod exponitur per sequentia verba: « Reges, intelligite terminos terre. » Secundo, observandum est hæc intelligenda esse præcipue de spirituali regno Christi, id est de

Ecclesia toto orbe propaganda, ut S. Augustinus sæpissime docet. Sensus igitur est, Christum esse constitutum regem super Sion, id est super populum Domini, sed hoc regnum non concludendum finibus Judææ, vel Palestinæ, sicut regnum Davidis et Salomonis; sed extendendum per omnes gentes, et occupaturum omnia regna mundi, juxta prophetiam Danielis, cap. II. Nec tandem negandum est quin etiam intelligatur de potestate Christi in omnes gentes, etiam infideles: « Data est enim ei omnis potestas in celo et in terra, » *Matth.* XXVIII; et ipse est qui constituitur est Judex vivorum et mortuorum, *Act.* X.

Vers. 9. 9. REGES EOS IN VIRGA FERREA, ET TANQUAM VAS FIGULI CONFINGES EOS.

Hic significatur potestas Christi in Ecclesiam, et in omnes homines summa, et justissima, ut possit tam facile bonos remunerare, et impios suppliciis afficere, quam facile potest figulus virga ferrea confringere vasa recentia, et lutea. In priorie parte versus describitur summa potestas Christi ex parte virgæ ferree, id est iudicii rectissimi, inextinguibilis, et cui resisti non potest; in posteriore, ex parte hinc vasa subjectorum, qui erunt respectu Christi sicut vasa lutea recentia respectu figuli. Itaque illud, *confringes*, non significat actum, sed potestatem, id est, non significat Christum confracturum omnes gentes, sed subjectas ei futuras omnes gentes, ut possit eas pro arbitrio confringere, sive misericorditer confringendo in eis infidelitatem et peccata, et formando ex vasis contumelie, vasa honoris; sive juste et severe confringendo eos æternis suppliciis propter ipsorum demerita. Nam, *confringes ut vasa figuli*, idem significare debet, quod *reges in virga ferrea*: illud autem, *reges in virga ferrea*, non refertur ad solam punitionem impiorum, sed ad regimen totius Ecclesie justum et potentissimum. Quod perspicuum est tum ex versione Septuaginta Interpretum, qui reddiderunt *καταπαύσει*, id est *pacet*, quomodo etiam reddidit græce S. Joannes in *Apocal.* cap. II et XIX; tum ex *Mitæa* cap. V, ubi loquens apertissime de Christo, qui ex Bethleem egreditur, ut sit dux super populum Dei, dicit: « Reges eos in fortitudine, » et utitur eadem voce, quæ habetur hoc loco, nimirum *רָבַח* *vala*.

Vers. 10. 10. ET NUNC, REGES, INTELLIGITE: ERUDIMINI, QUI JUDICATIS TERRAM.

Hortatur nunc Propheta reges terræ a quibus populi dependent, ut quandoquidem frustra nituntur resistere Christo, vero et supremo regi omnium regum, sponte illi subjiciantur; et quia ordinari, ex pravo iudicio sequitur pravus affectus, primum hortatur eos, ut corrigant iudicium, intelligant veritatem, eruditionemque suscipiant. Idem autem est: « Reges, intelligite, » et: « Erudimini, iudices terræ. » Reges enim sunt iudices

supremi populorum. Deinde hortatur ut corrigant pravum affectum, et pro odio erga Christum, incipiant illi servire, eumque diligere et revereri; ideo subjungit:

11. SERVITE DOMINO IN TIMORE, ET EXULTATE IN DOMINO, ET IN CUM TREMORE.

Mire miscuit amorem cum timore, ac si diceret: Time te cum amore, et amate cum timore; nam illud, *servite*, est proprium servorum timendum, præcipue secundum vocem Hebræam שָׂבַד *shavad*. Illud autem, *in timore*, significat proprie reverentiam filialem, seu pietatem; nam illa ipsa vox שָׂבַד *shavad*, quæ hic habetur, habetur etiam *Isai.* XI, ubi dicitur de Christo: « Requiescet super eum spiritus pietatis, » et passim in Scripturis accipitur pro pietate, seu timore filiali. Itaque « servite Domino in timore, » secundum vim vocem Hebræarum, significat, servite quidem Domino, sed servitute liberali propria filiorum. Quod vero sequitur: « Et exultate ei cum timore, » idem significat, sed ordine et vicibus variatis; nam in priorie parte versiculi posuit in verbo timorem servilem; in nomine, pietatem filialem: in posteriori parte, et contrario posuit in verbo, exultationem filii amantis; in nomine autem, tremorem servi timentis.

12. APPREHENDITE DISCIPLINAM, NE QUANDO IRASCATUR DOMINUS, ET PEREBITIS IN VIE JUSTA.

Hunc locum ex Hebræo alii reddunt, *osculetur filium*; alii, *adorate filium*; alii, *adorate pure*. Posset etiam reddi, *complectimini puritatem*, ad quod facile posset reduci translatio Septuaginta Interpretum; nam apprehendere disciplinam idem est quod complecti puritatem, doctrinæ videlicet. Sicut etiam osculari, sive adorare filium Dei, idem fere, quod apprehendere disciplinam ejus, sed cum Septuaginta Interpretes doctissimi fuerint, et textus optimos haberint, et in translatione hujus loci nulla sit apud Græcos varietas, et (quod magis est mirum) Chaldaeos etiam Paphrastates reddiderit, *accipite doctrinam*, suspicor omnino, vel in Hebræo aliquid mutatum vitio temporum, aut certe vocem *bar* non solum filium et puritatem, sed etiam disciplinam significare, presertim cum aliqua littera superaddita. Quæmadmodum enim apud Græcos a voce *πατήρ*, id est *pater*, fit nomen *πατρίδα*, id est *disciplina*, quod est in hoc loco *Psalmi*, ita fieri potest ut a voce *bar*, id est filius, fiat aliquod nomen quod significet disciplinam, quæ maxime filiis a parentibus debetur. Sensus autem horum verborum est, ut non solum reges corrigant iudicium et affectum, erudiantur et servant, quod supra dictum est, sed etiam magno fervore id faciant, ut perseverent in eis eruditio, ex qua pendet affectus. Nam verba tam Hebræa *שָׂבַד* *shavad*, quam Græcum *διδασκαλία*, non significant simpliciter *discipere*, sed magno affectu rapere, et complecti,

et firmiter retinere, quomodo quis complectitur ad osculandum personam valde amatam. Reddit autem rationem, cur id necessarium sit, dicens: « Nequando irascatur Dominus, et pereatis de via justa. » In Hebræo non habetur *Dominus*, nec *justa*; sed simpliciter, *nequando irascatur, et pereatis de via*: sed Septuaginta addiderunt explicandi gratia. Subintelligebatur enim Dominus ex versu superiore: « Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore. » Sensus igitur est: Apprehendite disciplinam, ne quando irascatur in impios et rebelles is, cui dixi serviendum esse cum timore; et vos pereatis, sive exterminemini de via justitiæ. Hæc est gravissima pœna principum, quando Deus ob eorum peccata tradit illos in reprobum sensum, ut dicitur *Rom. 1*, et permittit ut decipiantur a malis consiliariis, et faciant multa mala, ob quæ tandem pereunt in hac vita et futura, ut patet de Pharaone, Roboam, Achab, et similibus, in quibus peccata gravissima fuerunt pœnæ aliorum peccatorum, ut disputat

PSALMUS III.

V. v. — 1. *Psalmus David, cum fugeret a facie Absalom filii sui.*

2. Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me? multi insurgunt adversum me.

3. Multi dicunt animæ meæ: Non est salus ipsi in Deo ejus.

4. Tu autem, Domine, susceptor meus es, gloria mea, et exaltans caput meum.

5. Voce mea ad Dominum clamavi: et exaudivit me de monte sancto suo.

6. Ego dormivi, et soporatus sum: et exsurrexi, quia Dominus suscepit me.

7. Non timebo millia populi circumdantis me: exsurge, Domine; salvum me fac, Deus meus.

8. Quoniam tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa: dentes peccatorum contrivisti.

9. Domini est salus, et super populum tuum benedictio tua.

Argumentum. — Conject Hengstenberg, Psalmum hunc esse hymnum serotinum, quo David testatur se, hostibus licet circumdatum, sed Deo fidentem, nihil trepidare, summaque cum securitate et pace somnum mox capturum. Ewaldus vero cum Delitzsch censet, Davidem, postquam noctem illesus in mediis hostibus transisset, hæc carmine gratias agere Deo, fiduciamque in eo summam testari: quod præcipue. Queritur primum de hostium multitudine atque insultatione, vers. 2—3; sed mox superiorum temporum memoria, quibus tam multa divini favoris atque opis documenta acceperat, animum suum erigit, 4-5, spemque offert divini auxilii atque victorie de hostibus reportanda, 6-7; tandem divine opis imploratione atque votis pro universo populo concludit 8-9. Strophen quatuor.

1. Davidis Psalmus, quum propter Absalonem filium suum fugeret.
2. Jova, quam multi sunt hostes mei!
Quam multi surgunt contra me!

S. Augustinus, lib. V, III, in *Julianum*: hoc enim est non aliquantulum declinare a via recta, sed plane perire, et exterminari omnino a via justitiæ.

13. CUM EXARSERIT IN BREVI IRA EJUS, BEATI Vers. 13. OMNES QUI CONFIDENT IN EO.

Hæc est conclusio totius Psalmi, in qua notus Propheta pronuntiat, ex dictis posse colligi quam sit bonum et utile diligere Dominum, et illi toto corde servire: soli enim, qui ejusmodi fuerint, in die ultimi judicii, quod non longe abesse potest, fiduciam habere poterunt. Dicit: « Cum exarsit in brevi ira ejus, » ut significet cito venturum diem illum terribilem: nam mille anni sicut dies hesternæ quæ præterit, nec longum dici potest, quod finem habet. Dicit: « Exarsit ira ejus, » ut significet diem judicii fore diem solius vindictæ et justitiæ, non autem misericordiæ. Dicit: « Beati qui confident, » non quod solum fiducia sufficiat, sed quia vera fiducia oritur ex vera amicitia.

s. n. — *Psalmus David, quando fugit a facie Absalom filii sui.*

Domine, quare multiplicati sunt hostes mei? multi insurgunt adversum me.

Multi dicunt animæ meæ: Non est salus huic in Deo. Semper.

Tu autem, Domine, clypeus circa me, gloria mea, et exaltans caput meum.

Voce mea ad Dominum clamabo, et exaudivit me de monte sancto suo. Semper.

Ego dormivi et soporatus sum, et vigilavi, quia Dominus sustentavit me.

Non timebo millia populi, qui circumdederunt me.

Surge, Domine, salvum me fac, Deus meus, quia percussisti omnium inimicorum meorum maxillam, dentes impiorum confregisti.

Domini est salus: super populum tuum benedictio tua. Semper.

3. *Quam (?) multi dicunt de anima mea: Nulla salus ei in Deo — Selah.*

4. At tu, Jova, clypeus es circa me, gloria mea, et extollens caput meum.

5. Voce mea ad Jovam clamo, et exaudivit me e monte suo sancto — Selah.

6. Discubituivi et dormivi; expergefactus sum *incolumus*, nam Jova me sustentat.

7. Non metuum a myriadibus hominum, qui undique castra posuere contra me.

8. Surge, Jova, serva me, mi Deus. Contudisti enim *haecenus* omnium hostium meorum maxillam, impiorum dentes tu confregisti.

9. *Jovæ est salus!*
Super populum tuum tuus favor! — Selah.

NOTE.

Vers. 1. Cf. II *Sam. xiv-xv. 7* est nota auctoritas. — Vers. 3. *Anima mea*, id est *me*. פֶּסַח pro persona: qui usus Arabibus frequentissimus, itemque Syris et lingue Rabbiniæ. *Selah* est signum musicum significans *pausa!* quo cantor cantu paululum intermisso solis fidibus canere jubetur. Vide Gesenii *Lexicon*. — Vers. 4. *Gloria mea*: est metonymia, puta effectus pro persona efficiens. *Extollens caput meum*, id est, me tum omni dolore et metu liberans, tum ornans regis honoribus. — Vers. 5. *Monte Sione. Clamo, exaudivit*, aoristice sumenda. — Vers. 7. Minus recte Hengstenberg, quos undique posuerunt. — Vers. 8. *Maxillam*, proprie *hostes meos*, subaudi, super vel quoad *maxillam*. Figura a feris bestiis pelita videtur, quæ morsu nocent et dilaniant, quarum dentibus excussis, nulla jam ab iis metuenda est noxa. — Vers. 9. *Jovæ, i. e. is salutis auctor est:* 7 enim referre solet opus ad suum auctorem. *Favor*, benedictio.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS III.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David, cum fugeret a facie Absalom filii sui.

Hic titulus habetur in omnibus codicibus Hebræis, Græcis et Latinis, ex quo non potest dubitari quin ad litteram Psalmus debeat intelligi de ipso Davide, et sit oratio quædam ignis Davidis pro liberatione sua a persecutione Absalonis. Quia vero David figura fuit Christi, adeo ut apud Prophetas Christus ipse nominetur David, ut patet ex Hieremia cap. xxx, Ezechiele cap. xxxiv, et Osæ cap. iii; ideo potest ac debet Psalmus intelligi etiam de Christo. Imo sensus principaliter intentus a Spiritu Sancto videtur esse de Christo. Observandum autem est nomen David positum in titulo non esse casus genitivi, sed dativi: nam in Hebræo est articulus 7 *le*, qui potest genitivum et dativum casum denotare; sed Septuaginta viri semper vertebant 7 *le*, qui est articulus solius dativi, et prudentissime hoc Septuaginta viri fecerunt, ut significarent auctorem Psalmorum præcipue non esse Davidem, sed Deum, itaque sensus est: Psalmus David, id est Psalmus inspiratus a Deo ipsi Davidi.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. DOMINE, QUID MULTIPLICATI SUNT QUI TRIBULANT ME? MULTI INSURGUNT ADVERSUM ME.

Queritur David, et miratur, colloquens in oratione cum Deo, de multitudine persecutorum

suorum; nam, ut habetur II *Reg. xv*, universus Israel toto corde sequebatur Absalonem. Idem Christo accidisse notum est ex Evangelio, præsertim tempore passionis: tunc enim filius ejus, id est populus ejus rebellavit ab eo, dicens:

« Non habemus regem, nisi Caesarem, » Joan. xix. Et ipse recessit ab eis quasi infirmus, et fugiens per mortem; sed paulo post rediit per resurrectionem. Absalon significat *patris pax*, quia revera bellum fuit filii, sed in patre semper fuit pax, ut patet tum de Davide, qui levit mortem filii; tum de Christo, qui oravit pro persecutoribus; et quemadmodum in persecutione Absalonis, Achitophel, intimus consiliarius, et familiaris David, prodidit eum, et postea se ipse suspendi necavit, II Reg. xvii : ita in passione Christi, Judas unus ex intimis familiaribus prodidit eum, et in fine laqueo se suspendit.

Vers. 2. 2. MULTI DICUNT ANIMAE MEAE: NON EST SALUS ITESI IN DEO EJUS.

Videtur hoc referendum ad internas tentationes, quod demones suggererent illi intus in animo cogitationes diffidentiae, quasi frustra in Domino confidisset. Potest etiam referri ad sermones hominum, qui ex hoc infortunio judicabant Davidem a Deo derelictum, in quo tamen confidere solitus esset: est enim hoc fere ordinarium, ut imperfecti existiment viros bonos in gravi sermone constitutos frustra sperasse in Deo. Sic Job uxor ejus dicebat: « Adhuc permanes in simplicitate tua, » Job ii. Sic Tobiae uxor quoque dicebat: « Manifeste vana facta est spes tua, et elemosynae tuae modo apparuerunt, » Tob. ii. Sic denique de Christo dicebat: « Confidit in Deo, liberet eum, si vult, » Matth. xxvii.

Vers. 3. 3. TU AUTEM, DOMINE, SUSCEPTOR MEUS ES, GLORIA MEA, ET EXALTANS CAPUT MEUM.

Vox justis in tribulatione positi haec est, qualis fuit David, sed praeter omnibus, qui caput est omnium, Christus. Sensus est: multi mihi dicunt frustra me confidisse in Deo, sed falluntur omnes; nam tu, Domine, non deseris sperantes in te, ideo « susceptor meus es, » id est, suscepisti me protegendum contra omnia hostium tela: nam in Hebraeo est, *clypus meus*; nec solum me defendis, sed etiam glorificas: ideo es etiam gloria mea, id est causa gloriae meae. Atque ex his fit ut sis exaltans caput meum, id est laetificans me, ut qui praeter more demisso capite incedebam, nunc exultans caput attollam. Et haec phrasid Hebraeis familiaris, unde et Hieremias cap. ultimo dicitur: « Elevavit Evilmerodach rex caput Joachin, et eduxit eum de carcere; » et Dominus in Evangelio: « Levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra, » Luc. xxi. Haec vera esse docent exempla, non solum Christi et Davidis, sed etiam Joseph, Job, Tobiae, Danielis, etc.

Vers. 4. 4. VOCE MEA AD DOMINUM CLAMAVI, ET EXAUDIVIT ME DE MONTE SANCTO SUO.

In codice Hebraico legimus, *clamabo, et exaudiet*; in Graeco et Latino, *clamavi, et exaudivit*.

Juxta priorem lectionem significat David se ex fiducia, quam versu superiore expressit, in presenti tribulatione clamaturum ad Dominum, et sine dubio more solito audiendum. Juxta posteriorem lectionem probat exemplo suo, quod supra dixerat, quod videlicet Deus sit clypeus et gloria ejus. Nam saepe, inquit, alias afflictus clamavi ad Dominum, et semper exaudivit me. Circa verba nota illud, *voce clamavi*, habere emphasis ad exprimendum affectum; non oravit demissa voce, sed clamavit, et clamavit voce sua, id est non per alium, sed per se, non solum spiritu, sed etiam corporali voce. Illud autem, *de monte sancto suo*, significare potest montem Sion, ubi erat arca Domini, in quo peculiari modo praesentia Domini residebat, et unde responsa dabat; vel etiam caelum, quod vocatur a Salomone, firmum habitaculum Dei, III Reg. viii, et ab Apostolo ad Hebr. xii, vocatur « mons Sion, » et Hierusalem caelestis.

Vers. 5. 5. EGO DORMIVI, ET SOPORATUS SUM, ET EXSURREXI, QUIA DOMINUS SUSCEPIT ME.

Observanda sunt aliqua circa verba, antequam exponamus sententiam. Verbum *dormivi*, tam Hebraice שכבתי *schabathi*, quam Graeco *excepim*, significat proprie *cabare et jacere*; et quia omnes dormientes cubant et jacent, significat etiam *dormire*: verbum autem *soporatus sum* in Hebraeo et Graeco non significat nisi *dormire*. Itaque sensus est eorum verborum: Ego dormivi, id est acceubi, sive jacui, ut dormirem, et re ipsa soporatus, obdormivi, et postea evigilans surrexi. Observa praeterea illud, *quia Dominus suscepit me*, in Hebraeo et Graeco esse futuri temporis, *quia Dominus suscipiet me*; vel, ut sonat vox Hebraea יסמכני *ismakni*, *sustentabit me*. Sed sciendum est moris esse linguae sanctae, ut ponat futurum pro praeterito, quando significat quaedam continuationem, ut Job i: « Sic faciebat Job cunctis diebus. » Illud *faciebat* in Hebraeo futuri temporis est: recte igitur Hieronymus et vulgatus Interpres vertunt *suscipit, sive sustentavit*; et potuissent etiam reddere, *suscipiebat, vel sustentabat*. Veniamus ad sententiam. David in illa persecutione filii dicit: « Ego dormivi, » seu jacui dormiturus, id est declinavi, fugi, non restiti, et sic jacui quasi oppressus; et soporatus sum, » id est ita derelictus, quasi mortuus essem, unde Absalon positus est regio, quasi rex mortuus fuisset; et exsurrexi, » id est, paulo post recepimur, et resistere cepi, quoniam Dominus sustentavit me. Sed longe significantius haec omnia Christo conveniunt: ipse enim vere dicere potuit: « Ego dormivi, » id est sponte jacui in cruce, ut in ea morerem, quomodo se in lectum componunt, qui dormire volunt.

Mos linguae sanctae.

« Nemo, inquit ipse, Joan. x, tollit animam meam a me, sed ego pono eam. » Et soporatus sum, » id est, somno mortis vere consopitus sum, et hoc etiam sponte, non invitus, unde « inclinatio ca-

pitate tradidit spiritum, » Joan. xix. Vocat autem mortem suam somnum, quia tam facile illi erat resurgere a mortuis, quam aliis evigilare de somno; et exsurrexi, quia Dominus suscepit, » seu sustentavit me, id est, paulo post surrexi a mortuis, non fretus ullo humano auxilio, sed inihius potentia infinita divinitatis. Et hoc modo probavit verum esse quod dixerat versu superiore: « Voce mea ad Dominum clamavi, et exaudivit me de monte sancto suo. »

Vers. 6. 6. NON TIMEBO MILLIA POPULI CIRCUMDANTES ME: EXURGE, DOMINE; SALVUM ME FAC, DEUS MEUS.

De Davide clarissima sunt; ille enim dicitur exsurrexisse, quando recepit animum, et paravit se ad resistendum inimicis: ideo nunc dicit, non timere se populum illum innumerabilem, quia in Deo confidit, non in suis viribus, aut armis sociorum; ac propterea rogat Deum, ut exsurgat, ut salvum se faciat de manibus hostium. Dicitur Deus per metaphoram exsurgere, quando incipit juvare: quemadmodum dicitur dormire, quando non juvat. « Exsurge, inquit alio loco, quare obdormis, Domine? » Pulchre autem conjunguntur, *exsurge, et exsurge*, quasi dicat: Ego te excitante per immissam inspirationem exsurrexi, et tu igitur me excitante per orationem exsurge, et pugna pro me. Christo autem haec omnia accommodantur rectissime, non ratione capitis, sed ratione corporis, id est, Christus haec dicit post resurrectionem non pro persona sua, sed pro corpore suo, quod est Ecclesia, quae in illis initiis innumerabiles habuit inimicos, sed Deo freta omnes vicit.

Vers. 7. 7. QUONIAM TU PERCUSSISTI OMNES ADVERSANTES MIHI SINE CAUSA: DENTES PEGGATORUM CONTRIVISTI.

In Hebraeo legitur sic: *Quoniam tu percussisti omnes inimicos meos in maxilla, dentes impiorum contrivisti*; sed credible est Septuaginta Interpretes legisse pro *לחי* *lechi*, quod significat *maxillam*, *לחינם* *lechinom*, quod significat *in vanum*; et credible etiam est codices, quos habuerunt Septuaginta, fuisse meliores iis quos nos habemus. Sed tamen utraque lectio bonum sensum habet. Rogatur igitur Deus sive a Davide pro se, sive a Christo pro Ecclesia sua, ut pugnet adversus hostes, quoniam semper alios id fecerit, nimirum percusserit omnes inimicos piorum. Et si quidem legamus *sine causa*, sensus erit, Deum semper punire illos qui sine causa persequuntur justos, atque eorum dentes confringere, id est efficere ut mordere, id est nocere non possint, sed latrare ac terrere solum possint. Quamvis enim aliquando videantur justis ab impiis premi, tandem tamen omnia eis cooperantur in bonum, et impij persecutionis suae poenas luunt. Quod si legamus *in maxilla*, sensus erit Deum non solum

punire, sed etiam confundere et pudefacere impios. Percussio enim maxillae non solum ad dolorem, sed etiam ad contemptum fieri solet; et coheret optime cum percussione maxillae, quod sequitur de contractione dentium: per quam contractionem significatur quod supra diximus, fieri videlicet per Dei gratiam, ut inimici justorum, sive demones, sive homines sint, latrare possint more canum, sed mordere, id est vere nocere, non possint.

8. DOMINI EST SALUS, ET SUPER POPULUM TUUM BENEDICTIO TUA.

Concluditur Psalmus per invocationem et laudem Dei, quasi dicat: Ex dictis concludere possumus Domini esse salutem, et illi acceptam esse referendam. Nam in Hebraeo est, *Domino salus*, id est, Domino accepta referenda est salus, quae salus est benedictio tua, Domine, super populum tuum; nam benedicere Dei, est benefacere.

DE VOCE SELA.

In hoc Psalmo habetur tribus in locis, videlicet post secundum versum, post quartum, et post ultimum, vox Hebraea סֵלָה *sela*, quae habetur in aliis nonnullis Psalmis, non tamen in omnibus; habetur etiam in quibusdam locis Habacue prophetae, et nusquam alibi. Scribit de hac voce S. Hieronymus, epist. ad Marcellinum, in qua refert tres opiniones: primam quorundam, opinor, Rabbidorum, qui volunt ea voce significari mutationem vel distinctionem rhythmi, aut elevationem vocis. Secundam, Interpretum Septuaginta, nec non Theodotionis et Symmachi, qui eam vocem Hebraicam interpretati sunt *diapsalma*, vocem aequae obscuram. Tertiam, Aquilae et quintae ac sextae editionis, quod *sela* sit idem quod *semper*. Hanc sententiam postremam S. Hieronymus secutus est in sua versione ex Hebraeo. Et certe prima opinio videtur improbabilis; nam si vox illa significaret mutationem, aut distinctionem rhythmi, aut vocis elevationem, poneretur in omnibus Psalmis, ac praesertim in longioribus. Videmus autem in hoc brevissimo Psalmo haberi ter, ut etiam bis in Psalmo quarto, et in Psalmo quadragesimo sexto, qui brevissimi sunt, in longissimis quibusdam nunquam. Deinde non penetrat in fine Psalmorum, sed tantum in medio: quae enim mutatio, vel distinctio, vel elevatio significanda est, Psalmo finito? videmus autem haberi in fine Psalmorum tertii, noni, vicesimi quarti, et quadragimesimi sexti. Secunda opinio probabilis est propter auctoritatem Septuaginta Interpretum. Significat autem diapsalma, interprete Augustino in Commentario Psalmi quarti, intervallum psallendi; sed certe ratio vix recti potest, cur istud intervallum noletur in Psalmis paucissimis, et brevissimis tantum. Tertia opinio fortasse probabilior est; nam propter S. Hieronymi auctoritatem, videmus illud *semper*, recte

Benedictio Dei est benedictio.

poni, ubicumque *sela* invenitur. In hoc Psalmo, in versu secundo et quarto, recte *sela* potest exponi *semper*: « Multi dicunt animæ meæ, non est salus ipsi in Deo eius *semper*, » id est, esto Deus aliquando servaverit Davidem a periculis, at non *semper* servabit, nunc certe non servabit. Respondet autem David: « Voce mea ad Dominum clamavi, et exaudivit me de monte sancto suo *semper*, » id est, vos dicitis quod non *semper* me

servabit, ego contra dico me *semper* exaudiri, et spero *semper* servandum. Porro in fine Psal-morum sicut poni solet *amen*, vel in *æternum*, vel *alleluia*, ut patet legentibus, ita recte ponitur *semper*, quod significat desiderium, ut sint firma et rata, quæ dicta sunt. Ita hoc loco, « super populum tuum benedictio tua *semper*, » id est, *semper* sit, ac si diceret: *Amen*, vel *jugiter*, ut alibi.

PSALMUS IV.

V. v. — 1. *In finem in carminibus: Psalmus David.*

2. Cum invocarem, exaudivit me Deus justitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi.

Miserere mei, et exaudi orationem meam.

3. Filii hominum, usquequo gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, et queritis mendacium?

4. Et scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum suum: Dominus exaudivit me cum clamavero ad eum.

5. Irascimini, et nolite peccare: quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.

6. Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in Domino: multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?

7. Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine: dedisti lætitiā in corde meo.

8. A fructu frumenti, vini et olei sui, multiplicati sunt.

9. In pace in idipsum dormiam et requiescam.

10. Quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me.

Argumentum. — Psalmum hunc jure Ewaldus refert quoque ad Absalonice seditionis tempus. Verosimile est, aut decantatum fuisse vespera hujus diei, quo incipiente David superius carmen cecinit. Ceterum strophe tres. Vers. 2, auxilium implorat a Jova; vers. 3-8, monet hostes, ut cessent a scelestis molitionibus, quæ nihil sint effecturæ, quoniam ipse causæ suæ vindicem habeat Deum; vers. 7-9, firmiter sperat, fore, ut Jova ipsi ferat opem.

1. Prætoriori, fidibus *canendum*, carmen Davidis.
2. Cum clamo, exaudi me, Deus justitiæ meæ *vinde*.
Tu, qui in angustiis spatium facis mihi, miserere mei et audi preces meas.
3. Filii hominum, quousque *regia* mea dignitas vobis ignominie erit? Amabitis inania, sectabimini mendacia? — Selah.
4. Scitote igitur, quod insignem feci *hominem* pium erga ipsum; Jova audit, quum clamo ad eum.

V. s. n. — *Victori in canticis: Psalmus David.*

Invocantem me exaudivit me, Deus justitiæ meæ: in tribulatione dilatasti mihi. Miserere mei, et exaudi orationem meam.

Filii viri, usquequo, inelyti mei, ignominiose diligitis vanitatem, querentes mendacium? Semper.

Et cognoscite, quoniam mirabilem reddidit Dominus sanctum suum: Dominus exaudivit me, cum clamavero ad eum.

Irascimini et nolite peccare: loquimini in cordibus vestris super cubilia vestra, et tacete. Semper.

Sacrificate sacrificia justitiæ, et fide in Domino.

Multi dicunt: Quis ostendit nobis bonum? Leva super nos lucem vultus tui, Domine.

Dedisti lætitiā in corde meo: in tempore frumentum eorum et vinum eorum multiplicata sunt.

In pace simul requiescam, et dormiam, quia tu, Domine, specialiter securum habitare fecisti me.

5. Contremiscite (Dei metu), et *cavete* ne peccetis (in incepto perstantes)!
Mente vestra expendite super vestro cubili, et quiescite!

6. Offerite sacrificia justitiæ,
et spem vestram collocare in Jova.

7. Multi dicunt: « Quis salutem nobis videre faciet? »
Eleva super nos lumen vultus tui, Jova.

8. Dedisti lætitiā in corde meo *majorem*,
quam quum frumentum eorum et mustum eorum multa sunt.

9. Secure simul cubitum eo et dormio:
nam tu, Jova, solus
tuto manere me facis.

NOTE.

Vers. 1. *Prætoriori*, partic. pih. verbi פָּסַח cum artic. הָ, non tam contentus musici moderatorem, quam *cantorem* designat, qui in executione musica Psal-morum ipsi adsignatorum vel *solus cœnerit*, vel acci-ente choro *excitantem* saltem *egerit personam*. *Carmen*, a rad. פָּחַר *incidit, divisit*, puta juxta mensuram certam, אָרַח מִרְצוֹן. — Vers. 2. *Cum clamo*, proprie in clamando me, spatium facis. Cf. Arabum solemnem hospitem salutandi formulam: *Amplitudinem tecum et molliem soli det Deus!* « Arabes enim, ait Reiske, ut dicunt: *Angusta est ei terra*, h. e. tam anxius est, ut nesciat, quod se convertat; ita quoque dicunt: *Ampla est ei terra*, seu securus est et lætus, quocumque vult ire potest absque timore. Volunt utique indicare: Tutus es, o hospes, apud nos et liber. Altera autem formula, qua *molle et æquabile solen* precantur, indicant, se ipsi omne genus gaudii optare. Nam tale solum vitio hilaris imago habetur. — Vers. 3. *Filii hominum*, proprie *filii viri*, pro *viris* simpliciter. Quidam inter *filios hominis* et *filios viri* hoc discrimen faciunt, ut *filii hominis* sint hominum *vulgus*, *filii autem viri*, ut hic habetur, sint Israelitarum *proceres*. Sed ejusmodi honesta compellatio loquentis affectui hic vix convenire videtur. *Inania, fallacia*, molitiones nihil effecturæ. — Vers. 4. *Igitur*, proprie *et*, quod Hengstenberg explicat dicendo, *quousque*, etc., idem valere ac *desinite jam*. *Insignem fecit*; alii, *sibi selegit, separavit*, regis honoribus decorandum. *Pium* Davidem. — Vers. 5. *Expendite*, quid agatis. *Quiescite*, proprie *tacete*, cessate ab incepto. — Vers. 6. *Justitiā*: Maurer, *justa*, debita in expiationem scelestæ molitionis; Hengstenberg, *justa*, a justis oblata. *Jova* errati veniam daturus. — Vers. 7. *Multi*, comitum puta regis fugitivi. Maurer secundum quoque commatis 7 membrum, a sociis regis dici vult. *Eleva*, pro נָסַח; conf. Num. vi, 23, 26. — Vers. 8. *Eorum*, hostium meorum. *Hebræa* veritas proprie.... lætitiā magnam, præ lætitiā temporis quo *frumentum*, etc. *Simul* ut *vero*, *dormio*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS IV.

TITULUS, ET ARGUMENTUM.

In finem in Hymnis Psalmus David.

Hic est titulus Psalmi quarti, in quo varietas est inter lectionem Hebræicam et Græcam; nam ex Hebræo, ut hodie habetur, verit S. Hieronymus, *victori*, pro eo quod nos habemus ex Græco, in *finem*, et S. Hieronymus sequuntur omnes qui vocem Hebræicam interpretantur ad verbum, nec potest aliter exponi vox illa. לַמְנַחֵם *lammazach*. Nata est hæc varietas præcipue ex additione, punctorum, et ex littera *m*, quæ forte accessit vitio librariorum. Nam Septuaginta Interpretes videntur legisse מַנְחֵם *lammazach*, quod significat in *finem*, ut patet ex primo versu Psalmi xii: « Usquequo, Domine, oblivisceris me in finem? » Et sane magna est auctoritas Septuaginta Interpretum, quos et doctissimos fuisse, et optimos colles habuisse dubitari non potest. Adde, quod et sententia est grævice secundum lectionem Septuaginta. Nam secundum Hebræicam lectionem significatur hunc Psalmum datum esse Victori in hymnis, id est Magistro cantorum, sive optimo cantori, qui præpositus est concinendis hymnis. Quæ res non videtur adeo gravis, ut debeat existare in divinis libris ad æternam rei memoriam. At secundum lectionem Septuaginta Interpretum, significatur hunc Psalmum esse *canendum* usque in finem, id est perpetuo, sive frequentissime, quod est signum, Psalmum esse unum ex utilioribus. Accedit etiam intelligentia mystica, quod sit Psalmus ad Christum pertinens, qui est finis Legis et Prophetarum. Illud, in *hymnis*, posset etiam veriti: in pulsatione in-